

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

TIL VA MADANIYAT

ISSN 2181-922X

2023 Vol. 1

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

O'ZBEKISTON

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN:

LANGUAGE AND CULTURE

2023 Vol. 1

**www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz**

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov
Bosh muharrir o'rinbosarlari: Nodir Jo'raqo'ziev
Ziyoda Teshaboyeva
Mas'ul kotiblar: Ozoda Tojiboyeva
Sanjar Mavlyanov

Tahrir kengashi

Hamidulla Dadaboyev, Mustafo Bafoyev, Samixon Ashirboyev, Shodmon Vohidov (Tojikiston), Qozoqboy Yo'ldoshev, Farhod Maqsudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ulvi (Ozarbayjon), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jo'raqulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Murtazo Sayidumarov, G'aybulla Boboyorov, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odinaxon Jamoldinova.

Tahrir hay'ati

Nazef Shahrani (AQSH)	Abdulaziz Mansur (O'zbekiston)
Elizabetta Ragagnin (Italiya)	Timur Xo'jao'g'li (AQSH)
Ahmadali Asqarov (O'zbekiston)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Xisao Komatsu (Yaponiya)
Akmal Nur (O'zbekiston)	Alizoda Saidumar (Tojikiston)
Akrom Habibullayev (AQSH)	Nikolas Kantovas (Buyuk Britaniya)
Bahtiyar Aslan (Turkiya)	Akmal Saidov (O'zbekiston)
Emek Üşenmez (Turkiya)	Mark Toutant (Fransiya)

“O'zbekiston: til va madaniyat” jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief:

Shuhrat Sirojiddinov

Deputy Editors in Chief:

Nodir Jurakuziev
Ziyoda Teshabaeva

Executive secretaries:

Ozoda Tajibaeva
Sanjar Mavlyanov

Editorial board

Hamidulla Dadaboev, Mustafo Bafoev, Samikhan Ashirboev, Shodmon Vohidov (Tajikistan), Qozoqboy Yuldashev, Farhad Maksudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ülvi (Azerbaijan), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jurakulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Murtazo Sayidumarov, Gaybulla Babayarov, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odinakhan Jamoldinova.

Editorial Committee

Nazif Shahrani (USA)	Abdulaziz Mansur (Uzbekistan)
Elisabetta Ragagnin (Italy)	Timur Kozhaoglu (USA)
Ahmadali Asqarov (Uzbekistan)	Tanju Seyhan (Turkey)
Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Hisao Komatsu (Japan)
Akmal Nur (Uzbekistan)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Akrom Habibullaev (USA)	Nicholas Kontovas (Great Britain)
Bahtiyar Aslan (Turkey)	Akmal Saidov (Uzbekistan)
Emek Üşenmez (Turkey)	Marc Toutant (France)

"Uzbekistan: Language and Culture" is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

Tanju Seyhan, Sabohat Bozorova

Gazeta tilidagi ba'zi standart vositalarning
grammatik-funksional xususiyatlari.....6

Sayali Sadıqova

Azərbaycan dilində hərbi termin yaradıcılığı.....19

Nurislom Xursanov

Tilshunoslikda diskurs va pragmatikaga aloqador hodisalar.....30

Rəxşanə Babazadə

Eyni kökdən ayrılan mənalar (Azərbaycan və
Türkiyə Türkçələri əsasında).....46

Ehsanullah Quvanch

O'zbek tilining Afg'oniston Islom Respublikasi davridagi
ahvoli va davlat tashkilotidagi o'rni.....60

Adabiyotshunoslik

Ilhom Aslonov

Temuriy hukmdorlar obrazining "Boburnoma"da aks etishi.....73

Gulandom Yuldasheva

Mariya Sabtelni tadqiqotlarida Hirot madaniy muhiti tavsifi.....84

Etnologiya. Etnografiya. Antropologiya

Adhamjon Ashirov

O'zbek xalqi turmush tarzi va og'zaki ijodida ot kulti.....97

San'at

Jamoliddin Jo'rayev

Haydar Xorazmiyning "Gulshan ul-asror" asari qo'lyozmalariga
ishlangan miniatyuralar xususida.....108

CONTENT

Linguistics

Tanju Seyhan, Sabohat Bozorova

Grammatical and functional characteristics of some
standard tools in newspaper language.....6

Sayalı Sadıqova

Creation of military terms in the Azerbaijani language.....19

Nurislom Khursanov

Discourse and pragmatics: phenomena in linguistics.....30

Rəxşanə Babazadə

Meanings separated from the same root.....46

Ehsanullah Quvanch

The status of the Uzbek language during the Islamic
Republic of Afghanistan and its place in the state system.....60

Literature

Ilhom Aslonov

Reflection of the image of the Timurid rulers in "Baburnama".....73

Gulandom Yuldasheva

A description of the cultural environment of Herat in the studies
of Maria Sabtelni.....84

Ethnology. Ethnography. Anthropology

Adhamjon Ashirov

The cult of the horse in the oral creativity of the lifestyle
of the Uzbek people.....97

Art

Jamoliddin Juraev

On the miniatures worked to the manuscripts of Haydar Khorazmi's
"Gulshan ul-asrar".....108

SAN'AT
ART

Haydar Xorazmiy "Gulshan ul-asror" asari qo'lyozmalariga ishlangan miniatyuralar xususida

Jamoliddin Jo'rayev ¹

Abstrakt

Haydar Xorazmiyning "Gulshan ul-asror" asari qo'lyozma nusxalari dunyoning ko'plab fondlarida saqlanadi. Ularning ayrimlariga asar mazmuniga monand miniatyura ishlangan. Jumladan, Istanbul Milliy kutubxonasidagi nusxada to'qqizta miniatyura mavjud. Britaniya kutubxonasidagi nusxaga esa oltita, Nyu-York jamoat kutubxonasidagi nusxasiga ham miniatyuralar ishlangan. Dublindagi Chester Beatty kutubxonasidagi nusxada sakkizta miniatyura bor.

Ushbu maqolada Haydar Xorazmiy "Gulshan ul-asror" asarining Fransiya milliy kutubxonasida saqlanayotgan qo'lyozmasi va undagi miniatyuralarning tahlili o'z ifodasini topgan. Shuningdek, asar uchun chizilgan miniatyuralarning turli xil albomlardagi nusxalari xususida tahliliy ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: *miniatyura, san'at, asar, qo'lyozma, bezak, tasvir, rang, syujet.*

Kirish

Qo'lyozma asarlar miniatyurasini yaratish san'ati murakkab va ijodiy jarayon bo'lib, rassomdan alohida mahorat talab qiladi. Miniatyuraning go'zalligi rangning yorqin to'yinganligi, shakllar harakatining ifodaliligi, landshaft va me'moriy tuzilmalarning nafisligi bilan belgilanadi. Qo'lyozma asar miniatyurasida inson tasviri yassi ko'rinishda chiziladi, unda soya bo'lmaydi. She'riyatda bo'lgani kabi miniatyurada ham o'rta asrlar san'ati uchun an'anaviy bo'lgan sevimli syujetlarni takrorlash usuli qo'llanilgan. Miniatyura san'atida inson obrazi jamiyat taraqqiyotining tarixiy shart-

¹Jo'rayev Jamoliddin Aminjonovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Jizzax davlat pedagogika universiteti.

E-pochta: dzhuraev_dzhamoliddin@mail.ru

ORCID ID: 0000-0002-2337-5767

Iqtibos uchun: Jo'rayev, J. A. 2023. "Haydar Xorazmiy "Gulshan ul-asror" asari qo'lyozmalariga ishlangan miniatyuralar xususida". *O'zbekiston: til va madaniyat* 1: 108-121.

sharoitlari, davrga xos insonga munosabatni ifodalovchi va badiiy-estetik tasavvurlar bilan uzviy bog'langan.

Miniatyura so'zi o'zbek tilining izohli lug'atida shunday ta'riflangan: *miniature* – Italiyancha so'z bo'lib – nafis, nozik qilib ishlangan rasm. *Minium* – qizil yoki qizg'ish-jigarrang bo'yoq. O'rta asr qo'lyozma asarlari va kitoblariga bo'yoqlar bilan chizilgan nafis rasm, surat, bezakli bosh harf yoki lavhaga aytilgan. V.Y. Baymiyeva: "Miniatyura juda kichik ish, pozitsion jihatdan to'liq, lekin ustunlik bilan bitta kompozitsion element – kulminatsion, kuchaytirilgan ifoda va hukmronlik muallifning birlashtiruvchi qiyofasida, hamma narsa hikoyachi bilan tez-tez birlashadi" [Баймиева 2016, 10-15], deb ko'rsatadi. A.Kvyatkovskiy esa o'zining "She'riy lug'at"ida miniatyura san'atini "kichik nasr yoki qat'iy tugallangan shakldagi she'riy asar" deb ta'riflagan [Квятковский 1966, 70].

XIV-XV asrlarda Movarounnahr, Xuroson va Eronda, ayniqsa, XV asrning ikkinchi yarmida Hirotida, XVI asrda esa Buxoro va Tabrizda naqshlar va mo'jaz rasmlar bilan bezatilgan qo'lyozma kitoblar ko'plab yaratildi. Abudurahmon Jomiy, Alisher Navoiy va Kamoliddin Behzod davridagi Hirot madaniyatining yuksalishi va gullab-yashnashida davr va undagi hukmdorlarning, ijod ahlining roli katta bo'ldi. XIV asr ikkinchi yarmi va XV asrning birinchi yarmida Amir Temur va Mirzo Ulug'bek davridagi Samarqand, Hirot va Sherozdagi saroy kitobxonalarida ko'plab xattot, naqqosh, musavvirlar faoliyat olib bordi, ijodkorlar moddiy va ma'naviy qo'llab-quvvatlandi. Bu ijodiy muhit o'z davrining buyuklari Kamoliddin Behzod, Sulton Ali Mashhadiy kabi musavvir-u xattotlar ijodiy kamolotiga zamin hozirladi [Сулаймонов 1982, 4].

O'rta asr Sharq adabiyoti shunchalik boy va rang-barang bo'lishiga qaramay hamma asarlar ham naqsh va suratlar bilan bezatilavermagan, asarlar mazmuniga ko'ra tanlab bezatilgan. Abu Nasr Ro'dakiy va Umar Xayyom asarlari kamdam-kam bezatilgan. Ba'zi tarixiy solnomalar, masalan, Bayhaqiy yoki Zayniddin Vosifiy asarlari umuman bezatilmagan. Ammo klassik adabiyotning qator asarlari musavvirlarning e'tiborini muttasil tortib kelgan. Firdavsiyning "Shohnoma"si, Nizomiy Ganjaviyning "Xamsa"si, Sa'diy Sheroziyning "Bo'ston" va "Guliston"i, Alisher Navoiyning "Xamsa"lari shular jumlasidan edi [Полякова 1987, 70].

Ana shu davrda yozilgan asarlardan yana biri Haydar Xorazmiyning "Gulshan ul-asror" asarining qo'lyozma nusxalariga

ishlangan suratlar bo'lib, ularni manba sifatida o'rganish ham badiiy adabiyot va tasviriy san'at uyg'unligini o'rganishga xizmat qiladi.

Turli vazn, qofiyalarda yozilgan usluban va badiiy obrazlari murakkab she'riy asarlarni tasviriy vositalar bilan sharhlash qiyin edi. Biroq syujetga ega epik asarlar miniatyura tasvirlanayotgan asar uslubiga yarasha o'ziga xos badiiy til va obrazlar sistemasini topa oldi, "muallif so'zi va fikr-u o'ylariga mos tomosha ekvivalenti"ni yaratdi [Полякова 1987, 70].

Ma'lumki, badiiy bezakli qo'lyozmalarni tayyorlash, avvalo, xattot ishidan boshlanadi. Xattot rasm va badiiy bezaklar uchun sahifada alohida oq joy ajratadi. Lekin ba'zi hollarda xattot bilan musavvirning hamkorligida rasm o'rtasiga yoki yuqorisiga, ba'zida pastki qismiga bir necha bayt kiritilishi mumkin. Bir qancha ijodkorlar oylab, ko'z nurini to'kib tayyorlanuvchi badiiy bezakli qo'lyozmalar asosan buyurtma asosida ishlangan. Demak, rasmlar ham buyurtiruvchining saviyasi, didi, dunyoqarashidan kelib chiqib, uning tavsiyasi asosida asarlarning u yoki bu epizodiga ishlangan. Shuning uchun bir asarning turli qo'lyozmalariga ishlangan miniatyuralar, an'naviylaridan tashqari ham son, ham mazmun jihatdan biri ikkinchisini takrorlamaydi [Сулаймон 1983, 11].

"Gulshan ul-asror"ning dunyo fondlaridagi nusxalari va ularga ishlangan miniatyuralar

Haydar Xorazmiyning "Gulshan ul-asror" asari bizgacha bir necha nusxalarda yetib kelganiga qaramasdan barchasiga ham miniatyura bezaklari ishlangan emas. Yuqorida ta'kidlanganidek, mazkur ijodkorning asarlariga chizigan rasmlarning soni va mazmuni ham turlicha. Jumladan, ular quyidagilar:

1. Istanbuldagi Milliy kutubxonaning Ali Amiriy kolleksiyasidagi she'riy asarlar arxiv raqami 951 bilan ro'yxatdan o'tkazilgan nusxada to'qqizta miniatyura bor [Gözütök 2008, 7].

2. Britaniya kutubxonasidagi Or. 3491-raqamli arxivda ro'yxatga olingan nusxada oltita miniatyura mavjud [Rieu 1888, 298-299].

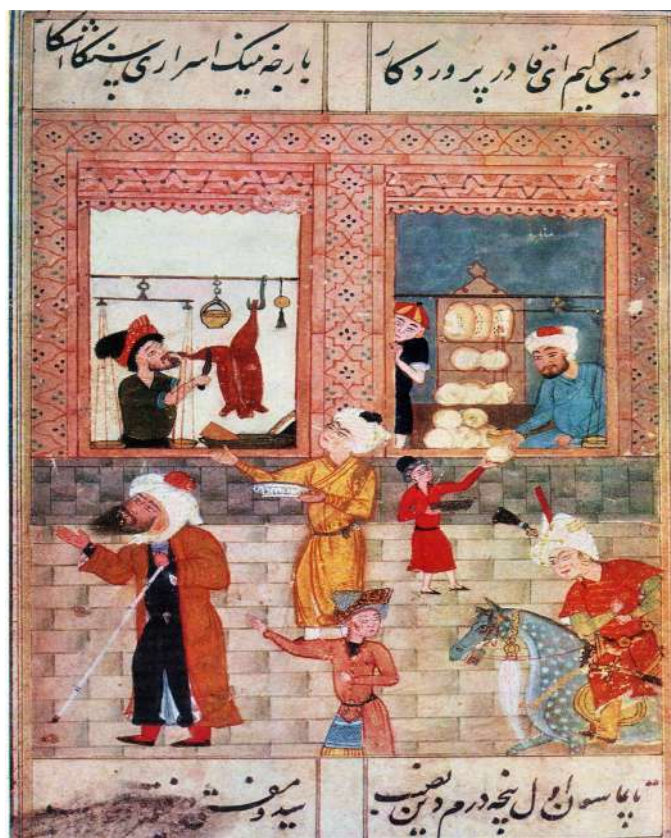
3. Spenser Koll Nyu-York jamoat kutubxonasida 41-raqami bilan ro'yxatga olingan nusxasida ham miniatyuralar bor [Serkan 2019, 3] (Maqola muallifi miniatyura sonini ko'rsatmagan).

4. Dublindagi Chester Beatty kutubxonasida 433-raqamli arxivda ro'yxatdan o'tgan nusxada sakkizta miniatyura bor

[Minorsky 1958, 56-57].

5. Parijdagi Fransiya Milliy kutubxonasida 978-raqam bilan ro'yxatdan o'tgan to'plamda Alisher Navoiyning "Lison ut-tayr" dostonidagi Shayx San'on qissasidan keyin ko'chirilgan Haydar Xorazmiyning "Gulshan ul-asror" asari uchun oltita miniatyura ishlangan [Blochet 1933, 116].

Hamid Sulaymonov tomonidan "Alisher Navoiy asarlariga ishlangan rasmlar" [Сулаймонов 1982, 98] nomli albom bilan Fransiya Milliy kutubxonasidagi 978-raqamli qo'lyozmadagi miniatyuralarni qiyosan o'rganish asnosida quyidagilar ma'lum bo'ldi: "Alisher Navoiy asarlariga ishlangan rasmlar" nomli albomdagi 195, 196, 197-raqamli miniatyuralar "Lison ut-tayr"ga tegishli. Biroq, yanglish tarzda 198, 199, 200-raqamli miniatyuralar ham Navoiyning "Lison ut-tayr"idagi "Shayx San'on"ga oid rasm sifatida mazkur albomga kiritilgan. Balki bunga sabab Alisher Navoiyning "Lison ut-tayr" dostoni bilan Haydar Xorazmiyning "Gulshan ul-asror" asari bir jildda ketma-ket yozilib, to'plam shaklida berilgani uchun bo'lsa kerak.

1-rasm. "Pulini yo'qotgan kishi" hikoyati. Haydar Xorazmiy "Gulshan ul-asror".
Fransiya milliy kutubxonasi, 978-raqamli qo'lyozma, 33^a bet.

Majmuadagi uchta miniatyura Haydar Xorazmiy "Gulshan ul-asror" asari uchun ishlanganligi miniatyuralarning chetiga yozilgan baytlar va ikki manbani solishtirish orqali ayon bo'ladi. Jumladan, "Pulini yo'qotg'an kishi hikoyati" (1-rasm) masnaviysining *Yo'lg'a chorlattiyu qildi navid, / Tobmayin ul naqtidin uzdi umid* [Xorazmiy, 32^a]

يوليغه چارلادی وقيلدی نوید
تاپماین اول نقدیدین اوزدی اومید

baytidan keyin keyin ikki manbani qiyoslanganda, ya'ni "Alisher Navoiy asarlariga ishlangan rasmlar" albomidagi 198-rasm va Fransiya milliy kutubxonasidagi 978-raqamli qo'lyozma rasmi bilan bir xil. Ushbu qo'lyozmaning 33^a sahifasining yuqori qismida ushbu bir bayt yozilgan:

*Dedi kim: –Ey Qodiri parvardigor,
Borchaning asrori senga oshkor.*

دیدى کیم ای قادری پروردگار
بارچانیگ اسراری سینگه اشکار

Rasmning pastki qismida ushbu bir bayt keltirilgan:

*Tobmasun ul necha diramdin nasib,
Sayyidu mufti-yu faqir-u g'arib!* [Xorazmiy, 33^a]

تابمسون اول نیچه درامدین نصیب
سیدو مفتی و فقیر و غریب

Yana "Bo'z to'quvchi kampir va bazzoz hikoyati" (2-rasm) masnaviysining *Ko'rdi bu bazzoz bo'zini ochib, / Purquradi bir necha tukruk sochib* [Xorazmiy, 40^b]:

کوردی بو بزاز بوزینی آچیب
بورقولردی بیر نیچه توکروک ساجیب

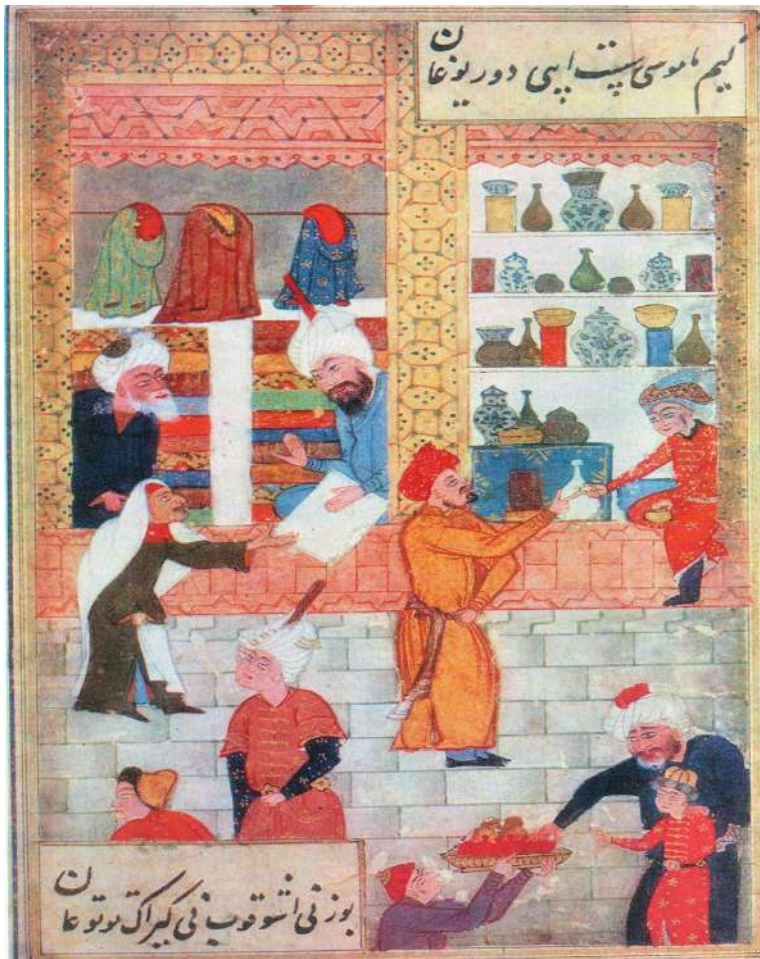
baytidan keyin ikki manba qiyoslanganda, 199-rasm va Fransiya milliy kutubxonasidagi 978-raqamli qo'lyozma surati bilan bir xil. Ushbu qo'lyozmaning 41^a sahifasi yuqori qismida quyidagi bir misra yozilgan:

Kim, momug'i pastu iypidur yo'g'on,
کیم ماموغی پست و ایپی دور یوغان

Rasmning pastki qismida ushbu bir bayt misra yozilgan:

Bo'zni oshuqib ne kerak to'qug'on [Xorazmiy, 41^a].

بوزچی اشوقوب نی کیراک توقوغان

2-rasm. "Bo'z to'quvchi kampir va bazzoz" hikoyati. Haydar Xorazmiy "Gulshan ul-asror". Fransiya milliy kutubxonasi, 978-raqamli qo'lyozma, 41^a bet.

Shuningdek, "Mahmud G'aznaviy haqida hikoyat" (3-rasm) masnaviysining *Shoh ko'rib sachradi otdin ravon, / Turdi adab sharti bila bir zamon* [Xorazmiy, 47^a]:

شاه کوروب سچرادی آتدین روان
بوردی ادب شرطی بیلہ بیر زمان

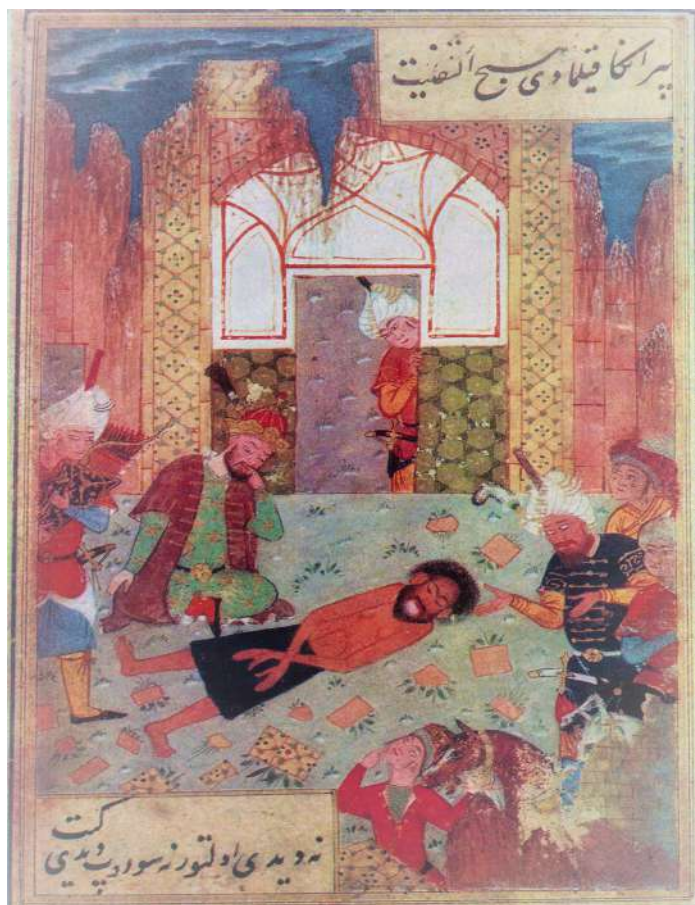
baytidan keyin ikki manba qiyoslanganda, 200-rasm va Fransiya milliy kutubxonasidagi 978-raqamli qo'lyozma surati bilan bir xil. Qo'lyozmaning 48^a sahifasining yuqori qismida ushbu bir misra yozilgan:

Pir anga qilmadi hech iltifot,
پیر انکه قیلمادی هیچ التفات

Rasmning pastki qismida esa ushbu bir misra yozilgan:

Ne dedi: – O'ltur! Ne surub dedi: – Ket! [Xorazmiy, 48^a].

نی دیدی اولتور نی سوروب دیدی کیت

3-rasm. “Mahmud G’aznaviy haqida hikoyat”. Haydar Xorazmiy “Gulshan ul-asror”. Fransiya milliy kutubxonasi, 978-raqamli qo’lyozma, 48^a bet.

Qo’lyozmada berilgan miniatyurani qaysi o’rinda, qaysi voqea bayonida berilgani, ya’ni asar matnidagi pozitsiyasiga qarab o’rganish zarur. Asardagi muayyan voqea asosida miniatyura chizgan rassom yoki unga joy tashlab ketgan kotib ana shu rasm o’rnini tanlashi bilan matn va lavhaga munosabatda bo’ladi. Navoiy “Xamsa”siga ishlangan miniatyuralar aksariyat hollarda talqin etilgan lavha bilan yonma-yon berilganligini kuzatish mumkin [Сулаймон 1970, 6].

Doston matnida miniatyuralar nomuvofiqligi faqat Alisher Navoiy asarlari emas, balki xamsanavislar dostonlariga ishlangan miniatyuralarga ham xos. Masalan, Xusrav Dehlaviyning “Majnun va Layli” dostonida Majnun otasi bilan cho’lda uchrashadi. Rassom esa bu uchrashuvni bog’da tasvirlagan. Manbashunos olim A.Erkinov ta’kidlaganidek, “...dostonlardagi muayyan lavhalarga ishlangan miniatyuralarning, umuman, umuman miniatyuraning

badiiy asar talqinidagi, muallif g'oyasini ochishdagi o'rni kattadir [Эркинов 2018, 239].

Haydar Xorazmiyning "Gulshan ul-asror"iga ishlangan suratlar ham asar mazmunidan kelib chiqqan holda matnga mos joylashtirilganini ko'rish mumkin. Fransiya milliy kutubxonasida saqlanayotgan "Gulshan ul-asror" asarining 978-raqamli qo'lyozmasiga ishlangan rasmlarni talqin qilishga harakat qilamiz.

Quyida mazkur uchta rasm tadqiqi keltiriladi.

Birinchi rasm tadqiqi: "Alisher Navoiy dostonlariga ishlangan rasmlar" albomida quyidagicha talqin etilgan: "Shayx San'on bozorda".

978-raqamli qo'lyozmaning 33^a sahifasiga joylashtirilgan rasmga nazar qilgan kishi ikkita do'konni ko'radi, birida qassob go'sht sotmoqda, ikkinchisida nonvoy non sotish bilan mashg'ul. Yanada yaxshiroq nazar tashlansa, suratning markazida masnaviyning birinchi baytida ifoda etilgan kishining rasmi ko'zga tashlanadi. Baytda:

*Forsda bir fors chobuk suvor,
Shahr ichinda qilur erdi go'zor.
Fo'tasida bog'liq edi necha siym,
Fo'ta bila soldi yo'l uzra girm [Xorazmiy, 33^a].*

Fors mamlakatida bir suvoriy shahar ichida sayr qilib yuribti. Fo'tasida bir necha tilla bor edi. Fo'ta – belga aylantirib olinadigan mato, ipak o'rama belbog' ma'nosini ifodalaydi. Rasm markazidagi kishi belida karmonchaga o'xshash narsani bog'lab olgan, naqd pullarini yo'qotib, uni qidirmoqda. Baytda:

*Yo'lg'a chorlattiyo urdi navid,
Tobmayin ul naqtidin uzdi umid [Xorazmiy, 33^a].*

Atrofda yana darvesh, faqir va yuqori martabali kishi ot mingan.

*Sayyid-u mufti-yu faqir-u g'arib!/?
Ul dam ochurg'onda ango bir fuzul [Xorazmiy, 33^a].*

Bu foniylar dunyoda har bir inson o'z ishi, o'z tashvishi bilan ovora bo'lib yuribdi. Ya'ni kimdir, non sotish bilan, yana kimdir go'sht sotish, faqir-u kambag'allar qornini to'yg'izish bilan band. Sayyid va muftiylar ham o'z tashvishi bilan yurganligini rassom o'ziga xos tarzda tasvirlaydi. Bu haqida suratning tepa qismiga ikki misra va pastki qismiga ikki misra yozib qo'lgan:

*Dedi kim: – Ey Qodiri parvardigor,
Borchaning asrori senga oshkor.
Tobmasun ul necha diramdin nasib,
Sayyid-u mufti-yu faqir-u g'arib!? [Xorazmiy, 34^a].*

Ya'ni, barchaning ko'nglida nima borligini barcha ilmlarining bilguvchisi Parvardigorning O'ziga ma'lumdir, hattoki, yarim tunda xarsang ustida ketayotgan chumolining ham nima haqida o'ylayotganini bilguvchi ham O'zidir mazmunidagi yuqoridagi baytlarga mos miniatyura ishlashga harakat qiladi.

Ikkinchi rasm tadqiqi: “Rasta”, “Alisher Navoiy dostonlariga ishlangan rasmlar” albomida quyidagicha talqin etilgan:

Haydar Xorazmiyning ushbu hikoyati uchun asarning boshqa qo'lyozma nusxalarida ham miniatyura ishlangan. Jumladan, Vladimir Minorsky Dublindagi Chester Beatty kutubxonasida saqlanuvchi qo'lyozma asarlar katalogida 433-raqamli qo'lyozma asar nusxasi haqida qisqacha tavsif berib, unda sakkizta miniatyura borligini ta'kidlaydi. Ulardan ikkitasi “Bo'z to'quvchi kampir” hikoyatiga bag'ishlangan bo'lib, ularni quyidagicha talqin qiladi: *2-rasm:* 16^b (sahifa). To'qilgan narsalarni sotuvchi, kampir olib kelgan bo'zga oz miqdorda pul taklif qiladi. Bir keksa odam jarayonga guvoh bo'ladi. *3-rasm:* 18^a (sahifa). Savdogar matoni foyda bilan sotgan bo'lsa, chol ko'proq qiymatga ega bo'lish uchun sotuvchining qutisiga solib qo'yishni iltimos qiladi. [Minorsky 1958, 56-57].

Fransiyadagi 978-raqamli qo'lyozmaning 41^a sahifasida joylashgan “Bo'z to'quvchi kampir va bazzoz hikoyati” masnaviysi uchun ishlangan miniatyurani kuzatsak, Vladimir Minorskiy ta'rif qilgan manzarani ko'rish mumkin. Farqi shuki, 978-raqamli qo'lyozmada Minorskiy ta'kidlagan ko'rinish bitta rasm orqali ko'rsatilgan. Ya'ni, 978 nusxadagi manzarani quyidagichi talqin qilish mumkin. Hikoyat ushbu baytlar bilan boshlanadi:

*Ko'fada bir piri laduniy sabaq,
Sayr eta bozorg'a qo'ydi ayaq [Xorazmiy, 41^a].*

Umumiy manzarada bozor tasvirlangan. Ko'fa bozorida bir shayx sayr etib yuribdi. Unda ikkita do'kon tasvirlangan bo'lib, birinchisida do'kon rastasida ikkita erkak, birining soqoli oq, ikkinchisining soqoli qora. Ikkalasining ham boshida sallasi bor. Oq soqolli kishi yoshroq savdogarning yuziga tikilib turibdi. Yosh savdogar turli xil kiyim, matolar sotib o'tiribdi, pastda esa

qari kampir oq bo'zdan tikilgan matosini savdogarga sotmoqda. Suratda kampir bazzozga bo'zini burib turganini hikoyat muallifi baytda shunday ifodalagan:

*Bo'zini bu bazzozg'a berdikim: – Ol,
Har na baho bo'lsa ilgima sol! [Xorazmiy, 41^a].*

Ikkinchi do'kondagi savdogar turli xil idishlar, ko'zachalar, kosa-piyolalar sotish bilan mashg'ul. Uning yonida esa yoshi ulug'roq kishi u bilan bir ko'zani savdolashyapti. Yana bozorda bir kishi qo'lida savat, savatda esa anor va mevalar sotmoqda. U bilan bir soqollari oq-qora kishi nabirasiga mevalardan olib berish uchun savdolashmoqda. Rasmda yana ikki kishi shunchaki bozorni aylanib yuribti.

Rassom ushbu miniatyuraning yuqori qismi o'ng tomoniga va past qismi chap tomoniga ushbu ikki misrani yozadi:

*Kim, momug'i past-u yipidur yo'g'on,
Bo'zchi oshuqib ne kerak to'qug'on.*

Ya'ni, bu bayt bilan rasmni solishtirsak shuni anglashimiz mumkinki, savdogar bo'z to'quvchi kampirning mehnatini past baholab, uning bo'zini arzonga olmoqchiligi, buni kuzatib turgan kishi bu adolatsizlikka chiday olmay voqeaga aralashadi.

*Momug'idur pilladin ortuq zarif,
Ipligi katon ipidin ham latif!
Puxta-u hamvor to'qulg'on bo'zi,
Ko'rmak arusidin arig'roq o'zi [Xorazmiy, 41^b].*

Bo'zchi kampirning bo'zi "ipakdan ham nozik, ipi esa katton-paxta ipidan ham latif", deya ta'riflagandan keyin bo'zning narxi oshib ketib, ipakning narxida sotadi. Masnaviyning so'ngida muammo hal bo'lganligini ushbu baytda tasvirlaydi:

*Jazb qilib tobtu muammo kushoy,
Urdu nakim, hosilina pushti-poy [Xorazmiy, 41^b].*

Minorskiy ta'riflagan Dublinda saqlanayotgan nusxa bilan o'xshash bo'lishi mumkin (Biz ushbu qo'lyozma nusxani ko'rishga muvaffaq bo'lmadik).

Uchinchi rasm tadqiqi: "Alisher Navoiy dostonlariga ishlangan rasmlar" albomida quyidagicha izohlangan: "Sahobalar xasta shayx San'on huzurida". Ushbu rasmni yana bir manba "Alisher Navoiy asarlarining badiiy qo'lyozmalari" nomli albomida

boshqacha talqin qilingan: "Do'stlar xristian qizga baxtsiz oshiqlikda nochor bo'lgan shayx San'on huzurida" [Сулаймон 1981, 3].

Minorskiy Mahmud G'aznaviy hikoyatiga ishlangan suratni shunday talqin qilgan: 6-rasm: (26^a). Sulton Mahmud G'aznaviy (Shoh Abbos nomidan vakil) o'z ozodligini maqtagan darvesh oldida hayratda. Podshohning ikki xizmatkori, biri kamon va o'q, ikkinchisi otini ushlab turardi [Minorsky 1958, 56-57]

978-raqamli qo'lyozmaning 48^a sahifasiga joylashtirilgan surat ham Minorskiy ta'fiflagan suratga o'xshash.

Suratning tepa qismi o'ng tomonida ushbu birinchi va pastki qismi chap tomonida ikkinchi misrasi yozib qo'yilgan:

*Pir anga qilmadi hech iltifot,
Ne dedi: – O'ltur! Ne surub dedi:– Ket!* [Xorazmiy, 48^a].

Ushbu bayt bilan rasmning nima aloqasi borligini talqin qilib ko'ramiz. Bu hikoyat Mahmud G'aznaviyga bag'ishlangan masnaviy bo'lib, unda shoh qish kunlarining birida sayr qilib yurib, bir darveshni ko'rishga shoshadi:

*Yetti, ichinda ne ko'rar, bir qari,
Sochi parishon, chiroyi sobsari*[Xorazmiy, 48^a].

Yetib kelib qarasa, rangi za'faron, sochlari parishon bir kishi ekan. Yuqoridagi bayt mazmuniga razm solsak, sochlari to'zg'igan bir kishi yerda yotibdi. Uning atrofida esa Minorskiy tasvirlaganidek manzara: "Podshohning ikki xizmatkori, biri kamon va o'q, ikkinchisi otini ushlab turardi" [Minorsky 1958, 56-57].

Rassom pining sochlari to'zg'igan va darveshsifat ko'rinishda tasvirlashga harakat qilgan. Minorskiy: "Sulton Mahmud G'aznaviy (Shoh Abbos nomidan vakil) o'z ozodligini maqtagan darvesh oldida hayratda" qolib, lol-u hayron bo'lib turganini o'ziga xos tarzda talqin qilgan. Shoh uning oldiga kelib turganda unga darvesh shunday murojaat qiladi:

So'rdi:–Bu kelmakda muroding nedur?!
Ne kishisen, G'aznada oting nedur?! [Xorazmiy, 48^a],

deb so'raydi. Shoh: "Men bu yerda toat-ibodat qilishga joylarni egallash uchun keldim. Sen bu yerda yotib olib, shu tarzda tirikchilik qilyapsanmi", - deganida, pining g'azabi kelib:

*Rizq iyosi yoz-u kuz-u va yo qish,
Vositasiz qildi meni parvarish!* [Xorazmiy, 48^a].

Rizq Egasi meni seningdek biror narsaga muhtoj qilib

*Faqr-u fano davlatida ul g'ani,
Qilmadi muhtoj saningtek mani!* [Xorazmiy, 48^a].

Hikoya so'ngida shoh aytgan gaplaridan pushaymon bo'ladi:

*Shoh bo'lib so'zlaganidin xijil,
Qo'btı-yu ketti, evina munfa'il* [Xorazmiy, 48^b].

Xulosa

XIV–XV asrlar o'zbek mumtoz adabiyoti namunalarini qo'lyozma holatda ko'paytirish ishlarida, qo'lyozmalarni bezatish, ularga miniatyura ishlash rivojlangan davr hisoblanadi. Ajdodlarimiz tomonidan yozilgan dunyoga mashhur qimmatbaho, miniatyura ishlangan nusxalarning aksariyati xorijiy qo'lyozma fondlarda saqlanadi. Shu jumladan, hozirgi zamonda mumtoz asarlarga ishlangan miniatyura san'atining nozik qirralarini talqin qilish o'sha davr adabiyotining suratlar orqali ham ma'naviy-ma'rifiy ta'sir o'tkazib kelganini ko'rsatadi. Manbalardagi miniatyuralarni asl nusxalari bilan qiyoslash esa asarning san'at asari sifatidagi qiymatini yanada oshiradi.

Adabiyotlar

- Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати (АНАТИЛ). 1984. Тўрт томлик. Учинчи том. Тошкент.
- Баймиева В. Ю. 2016. "Жанр миниатюры в русской литературе XX века". *Филологические науки* 9(63): 3. Тамбов: Грамота.
- Bloch, Edgard. 1933. *Bibliothèque Nationale Catalogue des Manuscrits Turcs* II. Paris: Bibliothèque Nationale.
- Ҳайдар Хоразмий. Махзанул-асрор ("Гулшанул-асрор"). Қўлёзма. Франция Миллий кутубхонаси. № 978.
- Gözütok, Avni. 2008. *Haydar Tilbe Mahzenü'l-Esrâr*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Квятковский А. П. 1966. *Поэтический словарь*. Москва: Сов. Энциклопедия.
- Полякова, Е.А., Раҳимова, З.И. 1987. *Шарҳ миниатюраси ва адабиёти*. Тошкент.
- Minorsky, Vladimir. 1958. *The Chester Beatty Library A Catalogue of the Turkish Manuscripts and Miniatures*. Dublin: Hodges figgis & CO. LTD.
- Rieu, Charles Pierre Henri. 1888. *Catalogue of The Turkish Manuscripts in Britis Museum*. London: Gilberi and Rivington, Limited, St. John's Houer Clarkenwell Road.
- Serkan, Çakmak. 2019. "Mahzanul Asror'un Uygur harfli Ali Shah Bahshi'nin

bir nusxasi". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute*. TAED-66.

Сулаймон, Ҳамид. 1981. *Навоий асарларининг бадиий қўлёзмалари*. (Альбом). Тошкент.

Сулаймонов, Ҳ., Сулаймонова, Ф. 1982. *Алишер Навоий асарларига ишланган расмлар: XV-XIX асрлар*. (Альбом). Тошкент: Фан.

Сулаймон, Ҳ. 1983. *Алишер Навоий дostonларига ишланган расмлар* (Альбом). Тошкент: Фан.

Сулаймон, Ҳ, Сулаймонова, Ф. 1983. *Амир Хусрав Деҳлавий асарларига ишланган расмлар*. (Альбом). Тошкент: Фан.

Эркинов, А. 2018. *Алишер Навоий "Ҳамса"си талқини манбалари (XV-XX аср боши)*. Тошкент: Tamaddun.

On the miniatures worked to the manuscripts of Haydar Khorazmi's "Gulshan ul-asrar"

Jamoliddin Juraev¹

Abstract

Manuscript copies of Haydara Khorezmi's "Gulshan ul-asror" are kept in many manuscript collections. But only some of them have miniature paintings. A copy in the National Library of Istanbul is the original miniature. Copy in the British Library consists of six miniatures. A copy in the New York public library also has a miniature. And also a copy of miniature in Chester Beatty Library in Dublin.

In this state, presented a manuscript of the manuscript produced by Haidar Khorazmi "Gulshan ul-asrar" in the French National Library. Analytical research was also carried out on the fact that miniatures, various albums were drawn to this work.

Key words: *miniature, art, pictorials, masterpiece, manuscript, decor, image, color, plot.*

References

¹ *Jamoliddin A. Joraev* – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of Jizzakh State Pedagogical University.

E-mail: dzhuraev_dzhamoliddin@mail.ru

ORCID ID: 0000-0002-2337-5767

For citation: Joraev, J. A. 2023. "On the miniatures worked to the manuscripts of Haydar Khorazmi's "Gulshan ul-asrar". *Uzbekistan: Language and Culture* 1: 108–121.

- Alisher Navoiy asarlari tilining izohli lug'ati* (ANATIL). 1984. To'rt tomlik. Uchinchi tom. Toshkent.
- Baymieva, V. Yu. 2016. "Janr miniatyuri v russkoy literature XX veka". *Filologicheskie nauki* 9(63): 3. Tambov: Gramota.
- Bloch, Edgard. 1933. *Bibliothèque Nationale Catalogue des Manuscrits Turcs* II. Paris: Bibliothèque Nationale.
- Haydar Xorazmiy. *Maxzanul-asror* ("Gulshanul-asror"). Qo'lyozma. Fransiya Milliy kutubxonasi. № 978.
- Gözütok, Avni. 2008. *Haydar Tilbe Mahzenü'l-Esrâr*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Kvyatkovskiy, A. P. 1966. *Poeticheskij slovar*. Moskva: Sov. Ensiklopediya.
- Polyakova, Y.A., Rahimova, Z.I. 1987. *Sharq miniatyurasi va adabiyoti*. Toshkent.
- Minorsky, Vladimir. 1958. *The Chester Beatty Library A Catalogue of the Turkish Manuscripts and Miniatures*. Dublin: Hodges figgis & CO. LTD.
- Rieu, Charles Pierre Henri. 1888. *Catalogue of The Turkish Manuscripts in Britis Museum*. London: Gilberi and Rivington, Limited, St. John's Houer Clarkenwell Road.
- Serkan, Çakmak. 2019. "Mahzanul Asror'un Uygur harfli Ali Shah Bahshi'nin bir nusxasi". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute*. TAED-66.
- Sulaymon, Hamid. 1981. *Navoiy asarlarining badiiy qo'lyozmalari*. (Albom). Toshkent.
- Sulaymonov, H., Sulaymonova, F. 1982. *Alisher Navoiy asarlariga ishlangan rasmlar: XV-XIX asrlar*. (Albom). Toshkent: Fan.
- Sulaymon, H. 1983. *Alisher Navoiy dostonlariga ishlangan rasmlar* (Albom). Toshkent: Fan.
- Sulaymon, H., Sulaymonova, F. 1983. *Amir Xusrav Dehlaviy asarlariga ishlangan rasmlar*. (Albom). Toshkent: Fan.
- Erkinov, A. 2018. *Alisher Navoiy "Xamsa"si talqini manbalari (XV-XX asr boshi)*. Toshkent: Tamaddun.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (annotatsiya) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki"

shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

VII. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

VIII.1. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*, Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Familiya, kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anijon, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq mualliflari bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismlari to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda birinchi muallif ismi yoziladi va "boshqalar" deb ko'rsatiladi.

[Familiya va boshqalar kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*.

Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mamatov 2018, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VIII.2. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8. Toshkent.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

VIII.3. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi “O‘zbekiston adabiyoti va san’ati” gazetasida chop etilgan maqolasida aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro‘yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo‘yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo‘lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko‘rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi.

Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. “Jomiy “Xamsa” yozganmi?.” *O‘zbekiston adabiyoti va san’ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. “Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi”. *UZA: O‘zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so‘ngida foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro‘yxati ikki qismdan iborat bo‘lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko‘rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini “The Chicago Manual of Style, 16th Edition” qo‘llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko‘rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: language and culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of *The Chicago Manual of Style*, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: *Title of the Book*. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified “down” style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, “Author’s own” translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of *University of Chicago Readings in Western Civilization*, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a

chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders>

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot
va axborot agentligi tomonidan 0936-raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc)
dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga
kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani,
Yusuf Xos Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com

Bosishga 30.03.2023-yilda ruxsat etildi.
Bichimi 70x100 1/16, Ofset bosma. "Cambria" garniturasini.
Shartli b.t. 7,51. Nashr b.t. 7,62.

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali tahririyatida
tayyorlandi va sahifalandi.
"YASHNOBOD NASHR" bosmaxonasida chop etildi.
Adadi 300 nusxa. Buyurtma №2.
Bosmaxona manzili: Toshkent shahar Yashnobod tumani,
58-a harbiy shaharcha.